

Bí-lē Lâm-hong kap Khùn-kéng Tân-ôan

tù-chiá: Makatau Loan
ék-chiá: Koa Khá-lē

Tí Tân-ôan ê kīn-tāi-sú tiong, í Hú-siâⁿ (Tân-lâm) chò tiong-sim ê lâm-hong, pún-lái chiū-sí Tân-ôan hoat-tián ê góan-thâu. Tân-ôan lâm-hong put-tān sī keng-chè ê tiong-sim, bûn-hòa ê tiong-sim, iā-sí Tân-ôan ì-sek, Tân-ôan cheng-sín ê tiong-sim.

Chheng-kok sī-tāi Tân-ôan jīn-bîn Chu It-kùi, Tō Kun-eng tián-hiān hóan-pòk-chèng ê ì-sek, tī Ko-hiōng, Pīn-tong hoat-tōng Tân-ôan-sú siōng tē-it-pái ê bú-chong-kek-bēng.

Jit-pún sī-tāi Tân-ôan jīn-bîn Lím Sió-niau, Ú Chheng-hong tián-hiān Tân-ôan-lâng ê ì-sek, "tek-ko tàu chhà i-to", tī Pīn-tong, Tân-lâm hoat-tōng chhám-liát ê bú-chong khòng-jit ūn-tōng.

Tiong-hôa-bîn-kok sī-tāi Tân-ôan jīn-bîn í "tóng-gōa" jīn-sū chò chû-thé, tián-hiān bîn-chú ì-sek, thè Tân-ôan bîn-chú ūn-tōng chhōe tiòh chit-tiâu kng-bêng-lō, tī Ko-hiōng hoat-khí Bí-lē-tó Ūn-tōng.

21 sè-kí Tân-ôan lâm-hong ê jīn-bîn koh chái chít-pái hoat-hui Tân-ôan-cheng-sín, iōng jīn-bîn ê lèk-liōng, ēng sóan-phiò sak-tó Tiong-kok-kok-bîn-tōng 50 nî ê tòk-chhái thóng-tī, ēng m̄-kiaⁿ-sí ê ióng-khì thiau-chiàn Tiong-kok ê ui-hiáp, kā "Tân-ôan-chi-chú", Tân-lâm Koan-tiân chû-tē Tân Chúi-píⁿ sàng-jip chóng-thóng-hú. Che m̄-nā sī Tân-ôan lâm-hong jīn-bîn ê sèng-lī, iā-sí Tân-ôan-cheng-sín, Tân-ôan-hûn ê tōa sèng-lī.

Lâm-hong sói tāi-piáu ê Tân-ôan-cheng-sín, Tân-ôan-hûn nā ū tit tiòh tōa hoat-tián, lán chiū ū khùi-lát lâi chhōa-niá Tân-ôan-lâng pôaⁿ ko-soaⁿ, kòe chhim-khám.

Chit-ê sèng-lī hō tek-tùi ê Tiong-kok chin kiaⁿ-hiâⁿ, liân in ê Âng-kî-cháp-chì (紅旗雜誌) mā piáu-sí Tiong-kok ū siūⁿ kòe beh chiong hui-tōaⁿ biâu-chún Tân-ôan ê lâm-pō.

Kong-gôan 2000 nî 5 goéh 20 jit, sī Tân-ôan-lâng tong-ka chò-chú ê khai-sí, sī Tân-ôan-lâng "chhut-thâu-thiⁿ" ê khai-sí. Lán bîn-tùi..ê sī put-chí khùn-lân ê jīm-bū. Tí Tân-ôan tó-lâi, sī beh sau-tû Tiong-kok-kok-bîn-tōng thái-ko lah-sap ê o-kim-chèng-tī. Tí Tân-ôan tó-gōa, sī beh tûi-khòng Tiong-kok ná lô-môa thô-huí ê ui-hiáp kap táⁿ-ap. Lâm-hong sói tāi-piáu ê Tân-ôan-cheng-sín, Tân-ôan-hûn nā ū tit tiòh tōa hoat-tián, lán chiū ū khùi-lát lâi chhōa-niá Tân-ôan-lâng pôaⁿ ko-soaⁿ, kòe chhim-khám.

Nā bô, tī chit ê Tân-ôan lèk-sú siōng iàu-kín ê sī-chûn, Tân-ôan-lâng koh ū chit-tōaⁿ o-àm khám-khiát ê lô-têng ài kiâⁿ.

Chhú-chiōng Tiong-hôa-bîn-kok sī-tāi, Tân-pak chiâⁿ-chò tòk-chhái chèng-kôan ê tiong-sim, tòk-chiàm Tân-ôan ê chèng-tī siā-hôe chu-gôan. M̄-nā hêng-chèng koaⁿ-liâu tan-üi chip-tiong tī Tân-pak, liân ki-sút koaⁿ-liâu iā chhú-chip tī Tân-pak. Tiong-ióng koaⁿ-liâu hôe-chip Tân-pak, m̄-sī beh chhú tit khah piān-lī, khah ū hâu-lüt ê pān-kong tiâu-kiâⁿ, lêng-khó sī ū tit beh "chhin kun chhek (親君側)", ng-bâng ū chit jit ōe-tit-thang tit tiòh "chú-sék koan-ài ê gán-sín", siū sóan-poat seng-koâⁿ.

Tòk-chhái-chiá iā ōe-tit-thang tō-chùi tī "chiòng chhiⁿ" phô góeh", "bûn-bú pah-koáⁿ kai góá ēng" ê bí-kéng lāi.

Sian-chìn kok-ka ê ki-sút koaⁿ-liâu tan-ūi tāi-pō-hūn chhái-ēng "in tē chè gí (因地制宜)" ê góan-cheok lâi siat-lip. Kú Bí-kok ê lē lâi kóng, kok-ka-kip khì-siōng-kiök ê gián-kiù tan-ūi chiū siat tī chôan-kok siōng kôan ê to-chhí Kholołato-chiu ê Lianbo-chhí (Denver, Colorado). In-ūi án-ni ōe-tit-thang chiū tē-hêng tē-sè ê hong-piān, lâi koan-chhat, gián-kiù khì-siōng. Tông-sî iā chhōa-tōng Kho-chiu Tâi-hák chiâⁿ-chòe chôan Bí-kok khì-siōng-hák gián-kiù tē-it-téng ê hák-hú. Che sî chit-ê tionsg-iong kap tē-hng hō-lî kiōng-seng (互利共生) siōng hó, siōng tián-hêng ê lē. Lán tò-tíng-lâi khòáⁿ Tâi-ôan. Tiong-hôa-bîn-kok chèng-hú kā Tiong-iong-khì-siōng-kiök siat tī sì-bîn-khôan-soaⁿ, bîn-tháng tē-hêng ê Tâi-pak, m̄ chai sî beh án-chóáⁿ koan-chhat, gián-kiù Tâi-ôan chôan-kok ê khì-siōng? Kiám-kóng chí-sí ūi tiöh beh hō Tâi-pak ê "Tōa-koáⁿ-hó" chai-iáⁿ bîn-á-chài chhut-mñg ài chah hō-sòáⁿ á-bô nâ-tiâⁿ?

Kâng-khôan, Kang-giáp-kiök kap Lô-úi-hôe èng-kai siat tī kang-giáp hoat-tât, ū chē-chê lô-kang ê Tâⁿ-káu (Ko-hiông). Lông-úi-hôe kap chuí-lî-kiök èng-tong siat tī lông-giáp hoat-tât, chuí-lô lâu-thong ê Hú-siâⁿ (Tâi-lâm). Lîm-bû-kiök kap khì-siōng-kiök iā kai siat tī ko-soaⁿ chün-niá, lîm-bák chât-bát ê Chu-lô-san (Ka-gí), chiah è-tàng hoat-hui chòe tōa ê chok-iōng. Koh ū, Kàu-iök-pō mā tiöh ài siat tī chû-kó bûn -hong téng-sêng ê Ka-lâm tē-khu.

Kâ tionsg-iong-khì-siōng-kiök siat tī bîn-tháng tē-hêng ê Tâi-pak, Kiám-kóng chí-sí ūi tiöh beh hō Tâi-pak ê "Tōa-koáⁿ-hó" chai-iáⁿ bîn-á-chài chhut-mñg ài chah hō-sòáⁿ.

Chió-sò-bîn-chòk Úi-ôan-hôe iā tiöh siat tī Kheh-ka, góan-chû-bîn chû-chip ê Ko-pîn tē-khu chiah sî.

Lâm-tâi-ôan-lâng ê ōe-seng kiân-khong mā in-ūi "tiōng-pak khin-lâm, tiōng-siâⁿ khin-hiong" ê chèng-chhek lâi hiseng. Tâng-kú í-lâi, Lâm-tâi-ôan ê i-liâu chiàu-hô kap i-hák gián-kiù chu-gôan giâm-tiōng khiàm-khoat, chí ū chit-keng su-lip ê Ko-hiông-i-hák-tâi-hák kap chit-keng kong-lip ê Sêng-tâi i-hák-îⁿ teh hû-cheok chiàu-kò Lâm-tâi-ôan-lâng ê kiân-khong kap gián-kiù Lâm-tâi-ôan-lâng ték-sû ê pêⁿ-chèng. Chò chit-ê Lâm-tâi-ôan ê lîm-chhñg-i-su kap gián-kiù-chiá, góá beh thê chhut tùi Tâi-ôan sin chèng-hú ê ñng tiám ià u-kiû:

1. Tî ū chê-chê kang-tiûⁿ kap lô-kang jîn-kháu, chit-giáp-pêⁿ mā siōng chê ê Tâⁿ-káu Sió-káng tē-khu, it-tit kà u chòe-kin ñng-nî chiah ū Ko-i khì chiap Sió-káng-pêⁿ-îⁿ, tam-tng chiàu-kò Sió-káng ê lô-kang. Chit-giáp-pêⁿ ê ki-chhó kap lîm-chhñg gián-kiù giâm-tiong khiàm-khoeh. Góá iàu-kiû sin chèng-hú tek-khak tiöh-ài tī Tâⁿ-káu kiàn-lip "kok-ka chit-giáp-pêⁿ gián-kiù tionsg-sim", lâi pang-chân chê-chê lô-kang ê ōe-seng kiân-khong.

2. Ka-lâm iân-hái tē-khu (chhiúⁿ Pò-tê, Pak-mñg téng-téng), in-ūi chû-bîn ím-iōng chhim-chéⁿ-chûi, chû kó-chá tiöh ū O-kha-pêⁿ ê liû-hêng, éng-hióng ê jîn-kháu iok sò-cháp-bân lâng, sî Tâi-ôan ték-sû ê hong-thó-pêⁿ, tī sè-kài-siōng iā chin hàn-tit khòáⁿ. Hôan-chiá in-ūi siang-kha o-àu kian-ta--khì (dry gangrene), tâi-pō-hun su-iàu chiap-siû chiat-tñg-chhiú-sút (amputation)

ê tī-liâu, tōng-sî iā tiāⁿ-tiāⁿ
háp-lâm chhin-chhiūⁿ
phông-kong-gâm, koaⁿ-
gâm, phôe-hu-gâm ch
éng-chéng. Hōan-chiá tāi-
to-sò si ko-toaⁿ nî-lâu bô-
i bô-óá ê chò-sit..ê kap
tó-hái..ê, chin chē hōan-
chiá put-sî tiôh hñg-lô-
poaⁿ-chhia kàu Ko-hiong-
i-hák-tāi-hák lâi khòaⁿ-pêⁿ.

Hiān-chhú-sî Tâi-ôan i-kà
i tûi chit-ê pêⁿ, tû-liâu
lân-san ê gián-kiù í-gôa,
liân phòa-pêⁿ ê gôan-in
kap chok-iōng ki-chóan
(mechanism) mā iáu bô
liáu-kái, keng ka bián
kóng sím-mih û-hâu ê
tî-liâu--lah.

Góa iàu-kiû sin chèng-hú
tek-khak tiôh-ài tî Tâi-
lâm kiàn-líp "kok-ka o-
kha-pêⁿ gián-kiù tionsim",
lâi chiàu-kò chiah ê
jîn-bîn.

Nâ bô kái-piàn
bák-chêng "tiōng-pak
khin-lâm, tiōng-siâⁿ khin-
hiong" chit khóan tōa-sè-
sim ê hoat-tián, Tâi-pak
chòe âu tiôh ài bîn-tùi jîn-
kháu kip-sok ka-cheng,
kong-kiōng siat-si bô kàu
só chô-sêng ê "tô-chhî úi-
pâi"(urban decay) ê hiān-
siōng. Che mā sî chit-má
chin chê se-hong ê tōa-tô-
chhî só tú--tiôh ê tōa bûn-
tê.

Lâm-tâi-ôan iā ê in-ûi jîn-
kháu châu-sóa, keng-chè
phò-sán lâi chô-sêng
"hiong-chhun pha-
hng"(rural decay). Koh
Lâm-tâi-ôan só tâi-piáu ê
Tâi-ôan ì-sek kap Tâi-ôan
cheng-sîn ê soe-bî pâi-
hôai, tî lán bîn- tûi tham-
hàu koh pháiⁿ-chit ok-sim
ê Tiong-kok ê sî , Tâi-
ôan-lâng ê gûi-ki sî ná
hóe sio bák-bâi--lah.

Bí-lê Lâm-hong,
keng-jiân sî khùn-kéng
Tâi-ôan ê kiù-siòk--ah.